

Pregó de la Festa de Sant Romà

Pregoner: Joan Sala i Lloberas

Data: 15 de novembre de l'any 1991

Ajuntament de
Lloret de Mar

SAMLM
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL DE LLORET DE MAR

Joan Sala i Lloberas

Un home de mar amant de la pintura.

Joan Sala i Lloberas va néixer a Lloret de Mar l'any 1925, en el popular barri de Venècia, habitat en aquella època per famílies de pescadors.

Des de ben jove va mostrar inclinació pel dibuix i la pintura i va tenir com a mestres Orihuel, Ardanuy i Ventosa i Llaverias, amb qui ja sortia a pintar als dotze anys.

Sala Lloberas ha participat en moltes exposicions individuals i col·lectives. L'any 1965 va exposar per primer cop de forma individual a la sala municipal de Lloret de Mar.

Pregó

Digníssimes autoritats, senyores i senyors, amics tots, bona nit.

Abans de començar, us he de dir que ni remotament hauria pensat que avui, en aquests moments, m'havia de trobar amb la responsabilitat de dirigir-vos unes paraules amb motiu de les festes de Sant Romà. El que sí tenia clar, com habitualment faig en ocasions d'aquesta mena, era seure'm en una d'aquestes cadires dedicades al públic que aquest capvespre ocupeu vosaltres.

Doncs no fa pas gaires dies, quan l'alcalde em va exposar les raons que decidiren l'equip de govern que el pregoner fos un lloretenc, i va anar de dret al gra per dir-me que havien pensat en la meva modesta persona, us he de dir amb tota sinceritat que em vaig sentir enxampat per sorpresa. De cop i volta no se'm va ocórrer res més que mirar enrere pensant en la distància que em separa dels que m'han precedit en aquests actes, entre ells tres lloretencs, i en els magnífics pregons pronunciats, tots per rellevants personalitats del món de les lletres i de la política. El cap em donava voltes pensant en les meves limitacions en actes d'aquest nivell. Penso que la majoria dels que us trobeu en aquesta sala, sobretot els de més edat, coneixeu bé les meves arrels d'home de mar, que gran part de la meua vida va córrer entre les xarxes i el ferum de peix. Potser els més joves no sabeu gaire més de mi que les meves aficions als pinzells i la ploma. Em coneixeu com un aficionat a la pintura que un dia gairebé sense proposar-s'ho va començar a escriure i embrutar fulls i més fulls de paper només per deixar testimoni d'un Lloret gairebé desaparegut, el de la mar, perquè el conec i fou el meu pa de cada dia.

Com en moltes coses imprevistes de la vida, doncs, vaig creure que per les raons que m'exposà l'alcalde no podia declinar aquesta atenció, en primer lloc per agraïment i a la vegada per l'honor que se m'ha fet en escollir-me i perquè sóc un lloretenc de soca-rel.

Imagineu, doncs, les esclètxes que se'm varen badar. Per a mi era un vertader compromís. En escollir, doncs, la meua intervenció, em vaig decantar majoritàriament pel que vaig creure que més conec, prenent com a base passatges d'unes fulles que tenia escrites a l'entorn de records. Permeteu-me, doncs, que m'inclini cap aquell Lloret pescador i terrassà dels anys de la meua adolescència i joventut. De fer una petita evocació de les festes majors d'uns anys en què la vida del poble passava sense alteracions rellevants, embarcats en un món emmotllat a les perspectives d'una vida d'anar tirant, amb prou feines per sentir una remor lleu a cavall dels medis que proporcionava el curs d'uns temps que ens semblen llunyans i com aquell qui diu els tenim a l'altra cantonada.

Actualment, embarcats al ritme que imposa una vida adaptada als principis de la societat moderna, penso que només mirant enrere,

contemplant el que ens ha fugit, en tindrem prou per veure les coses com eren, alguns costums arrelats dins l'esperit dels qui ens han precedit i envoltats d'un ambient amb el qual alguns dels avui aquí presents en vàrem formar part.

Diuen que les recordances d'una criatura no van més enllà dels sis o set anys. D'abans, a tot estirar, té memòria d'imatges borroses de les persones més pròximes o de fets rellevants que els guarda a la ment com una boira. Doncs qui vos parla, nascut en un d'aquests carrers, en guarda moltes de pinzellades de les formes de la vida senzilla d'aquells anys, que no eren altres que les d'un poble assentat arran de la mar que tranquil es dedicava a pescar, treballar la terra i uns quants oficis, pocs, els essencials i propis de l'època; uns quants paletes, fusters, pintors, un parell de ferrers, un boter, dos manyans, els bosquerols, alguns dels quals alternaven l'ofici amb la mar, i gent sense ofici ni benefici que tenien la pesca de l'art com a professió.

Abans de la guerra civil i fins arribar als anys cinquanta la gent acceptava sense queixa uns conceptes en la manera de viure força diferent de la que ens aparegué quan arribaren els primers turistes anglesos. Llavors els dies passaven amb una suavitat de seda. L'animació als carrers no anava més enllà d'unes estones als matins, que les dones en el quefer quotidià freqüentaven les botigues i comerços. El trànsit motoritzat era més escàs. Durant el dia no corrien gaire més que els automòbils dels dos metges, els autobusos del noi Agustí, de Jaume Ciuró, de Rafel Mas i el de Tossa, els camions d'en Joan «Maitanquis» i Medir Giral, i de tant en tant, un de foraster que repartia queviures a les botigues. El silenci deixava percebre amb claredat el toc de les hores que les campanes de l'església i la Casa de la Vila airejaven sobre les velles teulades, o la trompeta del carboner, l'esquella del carro de l'escombriaire, dones amb la cistella de peix pregonant: «el viu, el viu!» i, de tant en tant, el cornetí de l'hereu «Drapaire», es «nunci», trencaven l'inanimació d'unes parets velles que semblaven adormides en el decurs dels anys.

Durant els mesos del bon temps la platja tufejava a verats, anxova, sardina o sorell. A l'hivern a boga, reget, sonsos i altres peixos. A la vorera de can Llensa, del Cafè de la Nyerra, de can Garriga i de la Casa de la Vila s'hi efectuaven les subhastes de les calades dels arts. Les empremtes dels calamars hi deixaven un rastre de tinta, les escates de pagells, rogers, besucs i les bavalles llefiscoses de les bastines eren testimoni del que per definició popular en deien «l'encant d'es peix».

L'aire que es respirava de bon matí pels carrers era de ferum de peix fresc, confós amb fumeroles i amb tuf de verats i sardines a la brasa, un cabàs penjat arran d'una porta, una panera cafida d'escates arrimada a la paret, unes calces embotides de pedaços clapats de salmastre posades a assecar i l'aigua dolça amb olors de marinada on es rentava el peix. Llavors l'aigüera d'algunes cases no era res més que una pica sense sortida d'aigües residuals i es llençava al carrer barrejada amb les escates, unes

empremtes que s'aferraven al greser que quan el sol queia a plom llambrejaven un guspireig de color d'argent.

«Sa teranyina» era una pesca, dic era perquè de Lloret farà setze anys que en va desaparèixer, que per als que s'hi guanyaven la vida comportava que de la nit en fessin dia. A l'estiu, al tombant del migdia, els carrers del barri de pescadors eren d'un adormiment profund. No es veia gaire més que algun passavolant, una dona que entrava a casa d'una veïna o un gat estirat a l'ombra d'una vorera. La gent de mar aprofitava les hores de sol canicular per recuperar la son. Llavors ja calia que els vailets ens guilléssim a jugar en algun racó. Si fèiem enrenou no trigava gens a sortir una dona gesticulant.

- «Que no dorm ton pare?», solia fer. «Que potser no ha perdut la nit? o és que ta mare us ha fotut fora? Foteu el camp, mal llamp, que es meu home dorm i d'aquí una hora ha de tornar en marc».

Fins a la tombada de la tarda els carrers no començaven a despertar. Quan les ombres s'enfilaven per les parets llavors les dones treien cadires al carrer, apedaçaven tremalls, feien coixí i xerraven com cotorres. Cap al tard esdevenia l'hora punta de mobilitat. Avaraven les barques, la remor de motors escandalosos retronjava a l'atac dels carrers, fins que s'allunyaven i es perdien a les entreclarors de l'alba de prima.

Les teranyines arribaven a trenc d'alba, de matinada. De la finestra de la cambra on jo dormia es veia la mar. A vegades, la resplendor dels llums brandava als vidres de la finestra. Si era dia clar es podia contemplar si la nit els havia esdevingut generosa. La barca de l'oncle des de temps dels avis la treien davant del carrer. Més d'una vegada la mare em despertava.

- «Noi», em feia, «em sembla que ton pare porta molt de peix. Vols anar-ho a veure?»

Em vestia mig ensonyat i corria a tafanejar en un món que anys a venir seria el meu. Un món desaparegut, tota una època, que no perquè fos millor, ni molt menys, però que en ocasions, vagarejant, en recordo alguns moments de placidesa amb un punt de nostàlgia.

Però no tot era ferum de peix. Hi havia cases que tufejaven a userdes, blat de moro, fems, o en sortia el bruelar d'un vedell. A la tardor a can «Mosquit», can «Dauret», can «Ginesta», can «Roc», can «Teixidor», només per citar-ne alguns perquè el llistat seria llarg, tufejaven a vi novell. Era la gent genuïnament del terror que dedicaven tot el dia a l'ofici. De sol a sol com deien llavors. Sortien a les primeres clarors del dia i fins al capvespre que davallaven els carros deixant la pau celeste del camp no se sentien les esquelles dels «matxos» i la fressa de les rodes al greser dels carrers.

Aquests faldars dels turons que envolten la vila, aquests pendants que moren arran dels penyals batuts per la mar actualment plens

d'urbanitzacions, foren vinyes ubèrrimes treballades amb amor i tendresa. Quan arribava la primavera eren un mosaic de verdor. Eren temps que s'aprofitaven tots els pams de terreny. Des dels pujols a les planes i als llocs més inversemblants. Es plantaven ceps als pendents més aspres i conreaven petits capçots encaixonats a les fondalades dels torrents. Unes marjades que seguien el curs dels canyers aferrats a la humitat dels gorgs que buidaven l'aigua a una cala.

A mitjan setembre, que el fullam sentia la tardor i prenia coloracions daurades, els raïms arribaven al màxim de maduresa i començava el tragí dels carros carregats de semals, coves i cistells enfilant els camins de les vinyes. Eren un parell de setmanes de tràfec i treball intens recollint els raïms. Tota la família hi havia de posar el coll. Es convidaven amics, sobretot la gent jove. Les dones coïen una cassola d'arròs amb un conill i s'aplegaven tota la colla a l'ombra d'una figuera, menjant, xerrotejant i fent córrer el porró ple de vi vell. Sense reposar gaire estona perquè aquells anys regia l'hora del sol i les tardes curtejaven. Doncs es trescava de valent entre els crits i rialles de la jovenalla. Fins al crepuscle no davallava tota la trepa. A la vesprada grans i petits saltant i ballant trepitjaven els raïms i en feien rajar el suc. A totes hores entraven semals plenes de fruit i en sortien barrals de vi novell. Les premses treballaven nit i dia. No es tornava a la calma fins que les vinyes quedaven despullades de raïms i les bótes plenes d'aquest suc vital que, de tant en tant, fa brandar algun feligrès perquè ja en porta «quatre centes a sa peça de remolc».

Haurem de deixar de banda altres aspectes per no caure en el risc de cansar-vos i dedicar unes pinzellades a uns dies que llavors no eren els de cada dia. A la Festa Major o, més ben dit, per Santa Cristina. Avesats a la rutina d'una vida senzilla es gaudia dels plaers que podia oferir un món dominat per la placidesa i la calma. Era una alenada dolça que amb amorosa fidelitat petits i grans vivíem amb aquella sensació indefinida de sensibilitat de la vida de poble.

En recordo els preludis, imatges de carrer que crec que no hi podem passar de llarg. Hi havia famílies modestes que en acostar-se aquestes diades procuraven emblanquinar la façana pensant en la festa per donar una imatge riallera a unes parets vell o tes amb gust de salabor. Era una mena de ritus perquè ho podien fer qualsevol dia de l'any. De bon matí, abans que el sol no caigués com un xàfec, anaven a la feina, segons deien a «rentar la cara» a la façana i al menjador. Era una faceta que donava un punt de frescor a l'ambient que es respirava. Enllardats de calç començaven a viure unes hores de relativa suspensió esperant aquelles diades que tenien uns mots, Santa Cristina, la processó, sa regata, el ball de plaça, l'envelat i una mica de disbauxa gastronòmica.

A la platja, els dies que precedien la Festa Major s'hi respirava un aire ple de colorit. Eren els anys de les darreres cuetades dels vells caros que participaven a l'antiquíssima processó marinera. Recordo les imatges patriarcals de Carles Arpí, de Vador Bianqui, Miquel Sanchez, fusters i

pintors, de joves de l'ofici, en Pepet Domènech, el noi Andreu, en Josep Sala Gascons, en Romà Maura, en Pepito Maig, un clavant els vells mascarons i altres repintant aquelles imatges de rostres barbuts i carasses en forma de trompa que representaven les antigues Confraries. Hi posaven tota l'essència de l'ofici per donar un aire de distinció a les embarcacions.

Aquells antics mascarons dels temps heroics de rem i de vela exhalaven una escalforeta de tuf de peix i de xarxes tenyides amb olor d'escorça de pi. Dormien el llarg son d'un any rodejats de sardinals, teranyines i arts esperant la diada. Eren una mena de signe d'identitat en la petita història familiar de cada patró. La cinquena essència d'una tradició que passava de pares a fills. Què hauria dit, per exemple, «es vei Reiner» si s'hagués aixecat de la tomba i no hagués vist els mascarons de Sant Jordi i Sant Isidre reblats a la proa dels caros tan íntimament lligats a la seva vida? Potser, sense adonar-se'n, ho conservaven com una vertadera declaració de fe que, no obstant, no els passava per alt quan es trobaven a la mar en dies tempestuosos.

Són estampes que em desentelaven la memòria mentre escrivia aquestes ratlles. Les anava recordant d'una manera viva perquè la meua família hi participava amb dos caros i el de l'oncle Pepet era dels qui guanyava sovint. Com una anècdota, en una ocasió que el de l'oncle Joan anava capdavanter a la platja de Santa Cristina, de cop i volta quedà presoner d'uns baixos sorrencs a poc d'amorrar. Contaven que fins i tot la gent d'edat supersticiosa arribaren fàcilment a la conclusió que havien perdut «sa regata» perquè no havien conjurat els esperits sobrenaturals.

«S'amorra, amorra» simbolitzava una de les més belles virtuts entre els defectes de la pobra existència de la gent de mar. El que en podríem dir «l'avantmatx» es vivia a les tavernes d'en Patel, i cas «Carreter», a la Nyerra, a can Maitanquis, a la platja, a bord i entre família. Joan Rabassa, en «Juanitu», poc abans de morir encara conservava aquell esperit vigorós que el caracteritzà. A vegades evocava els anys de la seva joventut i revivia aquells moments emotius. Assegut al banc d'en «si no fos», que no és res més que el darrer esglaó abans d'entrar al regne de Sant Pere, estirava els peus com apuntalant-los a les quadernes. «Vinga» -feia, com si es trobés amb el rem a les mans- «estropada llarga a veure qui serà el «guapo» que ens agafarà la proa». Hi posàvem tota l'ànima per morir es primers a sa *plaja*, anava fent.

«Juanitu» i Pepe Llorca, ja octogenaris, eren dels pocs protagonistes que ens quedaven aquelles diades. De tant en tant, remembraven autèntics passatges de seixanta anys enrere d'una manera viva i tibant. Discussien les virtuts heroiques dels vogadors. Cadascú, amb una certa lògica, defensava els companys de la barcada o els defectes dels caros, que d'una manera directa era el que més comptava per aspirar a l'aureola de guanyador.

- «Ara ens veuríem ses cares», féu un dia en Pepe, poc abans de deixar-nos per sempre, quan va veure els primers llaguts nous construïts

exclusivament per recobrar «Sa regata». «Aquests caros tots són iguals», féu el vell pescador. «Però llavors, noi. Es caro d'en Felix «Llangardaix» pesava més que un ase mort i es d'en Pepet Trons era lleuger com una ploma. Ra, ara si fóssim joves m'agradaria agafar es rems», anava fent, amb una expressió que reflectia d'una manera ben palesa la sensibilitat que suscitava la vella disputa.

Per a mi potser, perquè sóc un punt sentimental i ho vaig viure de petit guardo fresc a la memòria els matisos que oferia es «Trajo de Venècia» cap al tard de la vigília, quan les ombres s'estiraven al sorral com una catifa moradencia i l'oratjol amorosia l'aire enrarit de xàfec de sol. Eren moments de mobilitat avarant els caros. Els deixaven al tall de l'aigua, repassaven rems, estrops i escàlems, no fos cas que en el moment de la veritat en fallés un. Després, quan ho tenien tot a punt, alguns, sobretot els de més edat, es recolzaven a l'amura de les embarcacions. Contemplatius, es miraven la mar encalmada, blanca, benigna, sota un fons de cel serè, color carmí, com si ensumessin vagues pessigolles d'unes aigües gairebé immòbils. Imatges que ara que les revisc a través dels anys, les crec d'una puresa insòlita, perfectament equilibrades amb el perfil dels caros guarnits a punt d'avarar. Donaven la sensació de siluetes divinament dibuixades per la llum del crepuscle vagarejant en pensaments misteriosos. Una visió fina, directa, que contrastava amb la bellugadissa dels vailets que normalment a l'hora baixa corretejàvem per la platja.

Per no fatigar-vos passaré de llarg de la processó i el ball de ses morratxes perquè són estampes que, malgrat les innovacions i les exigències que comporta la vida actual, es mantenen perennes a través dels segles. Lloretencs i forasters les vivim cada any. Però permeteu-me recordar el plat fort que a la tornada de Santa Cristina es vivia a la platja, llavors dita de Vilavall. Pels volts del migdia gairebé s'hi trobava tot el poble, mentre els caros amb les proes embigotades d'escuma tallant l'aigua com ganivets, i els pescadors, vogant a braçades d'una manera frenètica, deixaven un estol de bromera al pla de la mar. Un cop de rem més, un caro que s'avançava, ara un altre que s'imposava i li guanyava la proa, o un cop de geni en el moment suprem reflectia a vilatans i convidats envoltats d'un vel suspès a l'aire. Després, com sempre, a la tarda, a la Nyerra, a can Maitanquis, al casino, es discutiria amb tots els ets i uts perquè es creia que hi havia prou raons subjectives que ho justificaven. Davant una tassa de cafè i el fum de cigars esfilagarsant-se a l'aire dens de l'establiment hi rodava tota la substància d'un pintoresquisme irradiat, de pescadors, benestants i gent d'ofici. Era gairebé inevitable que no s'enfadessin d'una manera inofensiva. Entre glops de cafè i copa es vessava tota l'essència que donava de si «sa regata», dibuixada en la ment segons l'opinió dels protagonistes i espectadors.

Un justificava que «Si es caro d'en dallonses no hagués tirat endavant un segon més aviat», «que si en es caro d'en daixonses vogaven una colla de desmanegats», que si es des cap de llevant badaven en el

moment d'arrençar», i en sortia un altre que per fer la punyeta cantava les excel·lències del guanyador.

Són emocions d'un passat que ens ha fugit. Estampes genuïnament lloretenques com no n'hi havia cap més en tota la costa.

La Festa Major no hauria encaixat d'una manera completa sense l'envelat. Com he dit, la processó, «Sa regata», el ball de plaça i la taula plasmaven tot l'encant d'aquelles diades inoblidables. L'envelat era peça essencial que per tradició donava el gran relleu a la festa. Era la peça mestra més expressiva de les Festes Majors a Catalunya. A Lloret, els assentaven arran de la mar. Ho dic en plural perquè se n'arribaren a instal·lar tres, un dels quals, que no és del meu record, fou conegut per l'«envelat de l'anxova», un mot que crec que ens diu que fou emprès per la gent de mar. Flotaven tota la gràcia a l'aire emmarcats entre el perfil del roquer de sa Caleta i sa Carabera i el punt de mitja lluna de la platja. Guarnits amb les formes més clàssiques eren la imatge més expressiva que imperava per celebrar els festeigs amb aquella solemnitat tan característica de la vida d'aquells anys.

L'arribada pocs dies abans era l'avís plàstic més convincent. Pals, antenes, estaques, cordes, boixells, banderes, ornaments, i les clàssiques veles a ratlles blaves i blanques que constituïen l'estructura externa, era la gran il·lusió de petits i grans. Per la joventut un somni llargament esperat i per alguns la gran ocasió, llavors inqüestionable, d'estrenar un *trajo* o un vestit, un record entranyable que penso que, actualment la gent d'edat conserven en la memòria de manera inesborrable.

Perquè als balls de l'envelat, sobretot a la nit, hom havia d'anar vestit de vint-i-un botó, deia l'expressió de l'època. Llavors imperava la moda d'anar ben mudat, vestit amb *trajo*, camisa impecable, corbata i sabates. A més d'un li sortien butllofes als peus, acostumat gairebé tot l'any a anar calçat amb espardenyes o a córrer descalç per la platja.

Pels qui no ho varen viure, i això va per als joves, imagineu-vos aquelles nit xafogoses de juliol dansant encotillats, impecables, alguns enravenats amb gec i armilla, i les noies engalanades amb vestits de coloraines i sabates de taló alt, envoltats d'un vapor humit, de fum de cigars i cossos suats de manera que, vulgues que no, a mitjanit era inevitable suspendre les veles perquè l'oratjol refresqués una mica l'ambient xardorós que s'hi respirava. Però era la gran ocasió de l'any i el jovent ens hi llançàvem en cos i ànima. Això durant tres nits que no acabaven fins poc abans de trencar l'alba. Quan l'orquestra acabava d'interpretar el darrer vals en sortíem amb una faç que semblàvem peix de prima.

Fins i tot la gent gran hi vivia tota la solemnitat de la festa. Els homes s'enduien javen i badaven i gaudien amb el cigar, i les dones amb els seus millors vestits, empolvorades, amb el vano que no paraven de bellugar, feien i desfeien prometatges. No els passava res per alt.

Entre altres coses, perquè no acabariem, era el Lloret d'en Gusto i na Zella, des «Guindo» anant darrere els globus de paper, de Don Narciso, de les «Cubanites», de sa teranyina, i les vinyes, dels casinos, de l'estiueig, els banys d'en Ventura i els d'en Pelegrí, i dels ombratges al llarg de la platja. En el transcurs de la història dels pobles passen etapes dilatadíssimes sense el més lleu canvi, fins que degut a circumstàncies extraordinàries transformen d'una manera vertiginosa el ritme d'una societat avesada a uns costums. El tomb que s'inicià als anys cinquanta fou tan sobtat que la gent vella, sense més orientació que el sentit de viure, contemplaven com anava morint tota una època i n'aflorava una altra a mans d'una altra societat, un fet que, salvant les excepcions de sempre, amb el pas dels anys esborraria les diferències socials i econòmiques més diverses.

Navegàvem amb poc vent amb la vela estesa i de sobte ens bufaren vents que venien del nord d'Europa. No eren tramuntanes fredes. Eren vents anglesos, alemanys, belgues, vents calents que en termes pescadors en diem cremadors i vàrem haver d'amollar l'escota. Tantes coses ens fugiren per la popa, que crec que evocar-les és com redescobrir el perfil d'un temps. Amb tot i les ineluctables innovacions i exigències que ha comportat el que actualment estem vivint, hem estat capaços de mantenir ben vives tradicions que tenen centúries: la processó marítima i el ball de plaça, que amb el ruixó ben aferrat són testimonis directes de la nostra història. Després de passats una colla d'anys la ferma voluntat dels lloretencs amb sentiments enyoradissos féu possible recuperar la regata de «S'amorra, amorra», el carnaval i la Festa Major de Sant Romà. Jo diria a la gent jove, que al cap i a la fi sou la saba del futur, els qui un dia pujareu a diari les escales d'aquesta casa per regir el poble, que col·laboréssiu amb entusiasme per mantenir tant com sigui possible aquestes imatges que són patrimoni comú del nostre passat. Us heu de sentir participants actius d'aquesta vila que tant estimem, de donar valor al nostre paisatge, a la bellesa de les platges de «Marina» cantades per Camprodon i Arrieta fa més d'un segle, a les nostres pedres venerables, d'anar redescobrint detalls de l'anella històrica que ens envolta, que d'alguna manera és com un homenatge als nostres avantpassats, perquè qui no estima les tradicions del poble on va veure la primera llum jo diria que és un estranger.

Les meves darreres paraules són per dir-vos gràcies a tots per la vostra presència. Gràcies a l'Ajuntament per la confiança que ha posat a la meva modesta persona i, a tots plegats, bones festes i per molts anys!